



KOLME VIISASTA MIESTÄ

Suomi, 2008

Ohjaaja: Mika Kaurismäki

Kesto: 105 min.

Käsikirjoittaja: Mika Kaurismäki ja Petri Karra

Ikäraja: K11

Näyttelijät: Kari Heiskanen, Pertti Sveholm ja Timo Torikka, sekä Irina Björklund, Tommi Eronen, Elene Spirina, Pirkko Hämäläinen, Riitta Havukainen, Aake Kalliala ja Peter Franzén.

Genre: Draama

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin.

Levittäjä: FS Film oy

Oppimateriaalin teemoja: Näyttelijäntyö (näyttelemisen eri lajityypeissä, teatraalinen näyttelemisen.)

ELOKUVAN TARINA JA TAUSTA

(Lähde: FS Film)

Kolme nuoruudenystävää, Matti, poliisi, Erkki, valokuvaaja ja Rauno, näyttelijä, tapaavat sattumalta jouluaattona Helsingissä. He viettävät illan karaokebaarissa. Laulamisen ja juomisen lomassa he kertovat elämästään, sen iloista ja suruista, paljastaen kipeitäkin asioita, pannen jopa ystävyytensä koetukselle. Tapahtumat saavat yllättävän käänteeseen, kun salaperäinen nainen ilmestyy baariin.

Kolme viisasta miestä on Mika Kaurismäen elokuva, jonka syntyhistoria on

poikkeuksellinen. Elokuva on rakentunut John Cassavetesin tyyliin roolihahmojen kautta ja niiden varaan. Kolme pääosanesittäjää, Kari Heiskanen, Pertti Sveholm ja Timo Torikka ovat luoneet kukin itse hahmonsensa, joiden pohjalta Mika Kaurismäki ja Petri Karra ovat luoneet tarinan rungon. Näyttelijät tiesivät kuvausten aikana oman tarinansa, mutta eivät sitä, miten heidän tarinansa risteisivät.

VINKKEJÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

NÄYTTELIJÄNTYÖ ELOKUVASSA KOLME VIISASTA MIESTÄ

Elokuva *Kolme viisasta miestä* rakentuu näyttelijäsuoritusten varaan. Elokuva keskittyy henkilöhahmoin, heidän tarinoihinsa menneisyydestä ja nykyisyydestä. Elokuvan lopussa ohjaaja Mika Kaurismäki antaakin kunnianosoituksen John Cassavetesille (1929 – 1989), jonka henkilöhahmoin keskittyvästä kerronnasta hän on saanut paljon vaikutteita.

1. a)

Mieti nyt elokuvan *Kolme viisasta miestä* kolmea päänäyttelijää; miten he käyttävät kehoaan, kasvonilmeitä ja puhetta ruumiillistamaan henkilöhahmon tunnetiloja? Vertaa näyttelijöitä keskenään: käyttääkö heistä jokin enemmän ja/tai suurempaa fyysistä elekieltä kuin toinen? Onko jokin heistä liikkeissään pidättyväisempi? Rakentuuko jonkin näyttelijän näyttelijäsuoritus ennen kaikkea puheelle?

1. b)

Mieti myös jokaista kolmea miestä erikseen ja kysy, mitä kyseinen henkilöhahmo haluaa eli mikä on hänen käyttäytymisensä motiivina? Entä miten tämä kyseinen henkilöhahmo käyttäytyy saavuttaakseen haluamansa? Mieti myös elokuvan alkua, keskikohtaa ja loppua ja pohdi, muuttuuko henkilöhahmojen käytös elokuvan kuluessa? Mitä muutoksia huomaat kehonliikkeissä, kasvonilmeissä ja puheessa?

2.

Kaurismäki on antanut paljon vapautta näyttelijöille, jotka ovat itse saaneet rakentaa henkilöhahmonsia. On näyttelijöitä, joiden henkilöhahmot muistuttavat toisiaan elokuvasta toiseen ja on näyttelijöitä, jotka pystyvät luomaan aivan erilaisia toisista poikkeavia henkilöhahmoja.

Mieti, ovatko Kari Heiskanen, Pertti Sveholm ja Timo Torikka hyödyntäneet edellisiä näyttelemiään henkilöhahmojansa tämän elokuvan henkilöhahmoja rakentaessaan? Eli onko näyttelijöiden aikaisemmissa henkilöhahmoissa jotakin samaa tämän elokuvan henkilöhahmojen kanssa? Entä

onko näyttelijöiden näyttelijäsuoritustyyli samanlaista kuin aikaisemmissa roolisuorituksissa?

Kaikki kolme päänäyttelijää ovat tehneet merkittäviä TV- ja elokuvarooleja viime vuosina. Kari Heiskanen esitti mm. Rami Laineen hahmoa TV-sarjassa Uudisraivaajat (2006), Mikko Gromania elokuvassa Suden vuosi (2007) ja Timo Urpolaa TV-sarjassa Harvoin tarjolla (2008). Pertti Sveholm näytteli mm. Pertti Smolanderia elokuvassa Paha maa (2005), Ylikonstaapelia Markku Nymania TV-sarjassa Rikospoliisi Maria Kallio, Helmer Moisiota elokuvassa Lupaus (2005), Erin Johanssonia elokuvassa Tummiin perhosten koti (2008) ja kiinteistövälittäjää TV-sarjassa Harvoin tarjolla (2008). Timo Torikka näytteli mm. tilintarkastajan roolia TV-sarjassa Uudisraivaajat (2006), Colonel Albert Puronaa elokuvassa Tali-lhantala 1944 (2007) ja Mikaelia TV-sarjassa Tukka auki (2008).

3. a)

Elokuvan idea syntyi, kun Kaurismäki tapasi pitkästä aikaa nämä kolme näyttelijää ja he rupesivat keskustelemaan elämästään: menneestä ja nykyhetkestä. Mieti kohtauksia, jossa kolme miestä keskustelevat keskenään ja "haastattelevat" toinen toisiaan? Näissä kohtauksissa näyttelijät kysyvät toinen toisiltaan kysymyksiä henkilöhahmoista ja selvittävät henkilöhahmojensa taustaa ja sitä, mitä heille on tapahtunut. Luuletko, että nämä kohtaukset ovat improvisoituja? Kyselevätkö näyttelijät ensimmäistä kertaa toinen toisiltaan henkilöhahmoistaan? Mistä tiedät, että kohtaukset ovat improvisoituja eli ennalta valmistelemattomia?

3. b)

Improvisaatio vaatii näyttelijöiltä hyvää yhteen näyttelemistä. Vastanäyttelijän on ikään kuin ruokittava näyttelijän henkilöhahmon rakentamista tässä ja nyt. Tee improvisaatioharjoitus pariisi kanssa: valitkaa aihe/teema, jonka pohjalta improvisoitte oman kohtauksen. Tapahtumapaikkana voi olla vaikka kahvila, luokka, juna, jne. Tapaat siellä pariisi, jonka tehtävänä on improvisoida kohtaus, joka alkaa siitä, kun astut tähän kyseiseen tilaan. Käytä kehonliikkeitä ja kasvonilmeitä, jotta pariisi pystyy kohtauksen

improvisoimaan. Vastaavasti reagoi parisi kehonliikkeisiin ja kasvonilmeisiin ja improvisoi näkemäsi hyödyntäen.

4.

Elokuvassa tiloilla/kuvauspaikoilla on suuri merkitys näyttelijälle. Tila määrittää usein henkilöhahmon mielenmaisemaa ja näyttelijä käyttää tilaa hyväkseen rakentaessaan henkilöhahmoansa. Mitä todentuntuisempi tila sitä helpompi näyttelijän on uida henkilöhahmonsä nahkoihin, jos tarkoituksena on luoda todentuntuinen henkilöhahmo.

Vertaa elokuvan ensimmäisiä kohtauksia, jotka esittelevät sekä tiloja että henkilöhahmoja. Esimerkiksi, kuvaako jokin tila hyvin yksinäisyyttä samalla kun näyttelijä ruumiillistaa henkilöhahmonsä kokemien menetyksen ja yksinäisyyden tunteita? Mieti muita elokuvassa nähtyjä tiloja ja näyttelijöiden käyttäytymistä näissä tiloissa – minkälaisia mielikuvia tilat ja näyttelijäsuoritukset synnyttävät?

Näyttelijäntö eri lajityypeissä

1. a)

Sen lisäksi, että elokuva voi keskittyä enemmän tai vähemmän näyttelijäsuorituksiin, elokuvan eri lajityypit hyödyntävät erilaisia näyttelijäsuoritustyyliä. Mieti ja muistele erilaisia näyttelijäsuoritustyyliä näkemissäsi komedioissa, kauhuelokuvissa, toimintaelokuvissa, melodraamoissa ja lännenelokuvissa. Miten näyttelijät käyttävät kehoaan, kasvonilmeitä ja puhetta ilmaistessaan henkilöhahmojensa tunnetiloja? Vertaa esim. lännenelokuvan ja melodraaman sankareita ja mieti, *miten eri tavalla* näyttelijät käyttävät kehoaan, kasvonilmeitä ja puhetta ilmaistessaan henkilöhahmojensa tunnetiloja?

1. b)

Tee parisi kanssa harjoitus, valitkaa näyttelömlenne kohtaukselle teema (esim. kaksi kaveria matkalla; isän ja pojan [äidin ja tyttären] kiivas keskustelu kotona, jne.) ja esittäkää kohtaus vuorotellen ikään kuin se

olisi kohtaus komedia-, toiminta-, kauhu-, melodraama- ja lännenelokuvassa.

Harjoituksen jälkeen kuvaile yksittäisillä sanoilla näyttelijäsuoritusta eri elokuvan lajityypeissä. Huomaat, miten näyttelöminen komediassa korostaa näyttelijän kehonliikkeitä ja kasvonilmeitä.

Tärkeä rooli komediannäytelömisessä on näyttelömisän rytmillä: ilmeet, eleet ja sanat tulevat oikeassa kohdassa oikeaan aikaan luodakseen komediallisen merkityksen. Kauhuelokuvissa näyttelijäsuoritus toimii korostetusti yhteistyössä muiden elokuvallisten keinojen kanssa. Esimerkiksi leikkauksella ja musiikilla (jotka toimivat yhteen näyttelijäsuorituksen kanssa) on suuri rooli kauhuefektin aikaansaamisessa. Melodraamat (varsinkin esim. 1950-luvun melodraamat) perustuvat liioitteluun ja teatraalisuuteen, jotka määrittävät niin lavastusta kuin näyttelijäsuoritusta. Tärkeää melodraamojen näyttelijäsuoritusten teatraalisuutta analysoitaessa on kysyä, miksi teatraalisuutta käytetään eli mitä sen avulla halutaan kritisoida, mitä merkityksiä sen taakse kätkeytyy. Lännenelokuvia analysoitaessa on tärkeää löytää monissa elokuvissa esiintyviä toistuvia tunnusmerkkejä ja ns. vastinpareja (sivilisaatio vs. villi luonto; sankari vs. yhteisö; sisätilat vs. loppumaton preeria, jne.). Kun lista vastinpareista on tehty, elokuvien sankareita on helpompi analysoida eli kysyä, miten elokuvat esittelevät henkilöhahmonsä suhteessa kerronnalliseen tematiikkaan.

2. a)

Näyttelijäsuoritustyyli ovat muuttuneet eri aikakausina. Todentuntuisesta, aidolta käyttäytymiseltä vaikuttavasta näyttelömisestä on tullut vallitseva tyyli. Muistele, minkälaisia näyttelömistyyliä nähdään mykkäelokuvissa (esim. Charlie Chaplinin elokuvissa)? Miten mykkäelokuvan näyttelijä ilmaisi henkilöhahmonsä tunnetiloja, kun puhetta ei voitu käyttää? Entä muistatko yhtään vanhoja elokuvia, joiden näyttelijäsuoritukset olisivat jääneet mieleesi?

2. b)

Esitä parillesi jotakin tunnetilaa (ilo, suru, kauhu, innostuneisuus, pelko) käyttämällä kehonliikkeitä ja kasvonilmeitä; älä käytä puhetta.

Teatraalinen näytteleminen

1. a)

Teatraalisilla eleillä ja ilmeillä on tärkeä osa myös todentuntuiselta vaikuttavaa näyttelijäsuoritusta. Teatraalisilla ilmeillä ja eleillä tarkoitetaan liioiteltuja ilmeitä ja eleitä, joiden merkityksen kaikki tunnistavat. Esimerkiksi jos näyttelijä haluaa teatraalisella tavalla ilmaista suuttumustaan, hän voi laittaa kädet puuskaan, kiristää hampaansa yhteen ja sulkea dramaattisesti silmänsä. Tämä vakiintunut kehonkieli viittaa kaikkien tunnistamiin suuttumuksen elkeisiin. Mitä muita teatraalisia eleitä tai ilmeitä keksit; ilmeitä tai eleitä, joiden merkityksen kaikki heti tunnistavat?

Joissakin näyttelijäsuorituksissa nämä teatraaliset eleet tuntuvat pelkältä opitulta elekieleltä, tällöin teatraalinen näyttelijä ei ole sisäistänyt henkilöhahmonsa mielenmaailmaa ja näyttelijäsuorituksesta tulee teatraalinen.

Joskus näyttelijä käyttää tarkoituksella teatraalisia eleitä kuvatakseen elämän teatraalisuutta, roolien esittämistä jokapäiväisessä elämässä. Myös elokuvassa *Kolme viisasta miestä* teatraalisuudesta tulee tärkeä osa elokuvan tematiikkaa: elokuva tutkii, miten elämä on pelkkää teatteria ja miten ihmiset näyttelevät rooleja toinen toisilleen, sen sijaan että olisivat omia itsejään.

1. b)

Elokuva *Kolme viisasta miestä* pohtii mielenkiintoisella tavalla teatraalisuutta jokapäiväisessä elämässä. Yksi kolmesta miehestä on näyttelijä, jonka ammatti on esittää rooleja. Kaikki kolme ovat kuitenkin näyttelijöitä jokapäiväisessä elämässä: he esittävät rooleja toisilleen. Mieti ja muistele yksittäisiä kohtauksia, jossa "elämä on teatteria" -tematiikka tulee esiin eli kohtauksia, jossa kolme miestä esittävät rooleja toinen toisilleen. Mieti katsojan roolia näissä kohtauksissa: mistä katsoja tietää, että kolme miestä esittävät rooleja toisilleen? Tietääkö katsoja siis enemmän kyseisistä henkilöhahmoista kuin henkilöhahmot toisistaan?

1. c)

Teatraalisuus tulee myös ilmi ns. "näytelmä näytelmässä" tai "performanssi performanssissa" -kohtauksissa eli kun henkilöhahmosta tulee elokuvan sisällä esiintyjä. Mieti elokuvassa nähtyjä kohtauksia, kun yksi mies hyppää karaokebaarin lavalle ja hänestä tulee esiintyjä toisten miesten ollessa katsojia. Mikä merkitys näillä "näytelmä näytelmässä" -kohtauksilla on? Mitä rooleja miehet lavalla esittävät? Tuleeko heistä lavalla sankareita, jotka saavat kaipaamansa muiden ihmisten huomion, joka heidän elämästään puuttuu?

Elokuvasta voi myös joskus tulla teatterin kaltaista; liikkumaton kamera voi kuvata näyttelijöitä suoraan edestä, ikään kuin he olisivat teatterin näyttämöllä. Tällöin korostuu näyttelijöiden puhe, mikä tekee elokuvasta hyvin puheeseen keskittyvän teatterin kaltaista. Mieti kameran käyttöä suhteessa näyttelijöihin? Mistä kuvakulmasta kamera kuvaa näyttelijöitä? Mieti kameran liikkeitä suhteessa näyttelijöiden liikkeisiin?

Kehonliikkeillä, kasvoniilmeillä ja puheella näyttelijä ruumiillistaa henkilöhahmonsa tunnetiloja. Puhetta käytetään myös joskus teatraalisena elementtinä näyttelijäsuorituksessa. Edelleen puheen avulla voidaan tutkia myös "elämä teatterina" -teemaa: puhe ja sanat eivät silloin kerro totuutta vaan päinvastoin sanoja käytetään totuutta peittääkseen. Mieti Pertti Sveholmin näyttelemän henkilöhahmon monologeja (yksinpuheluja) ja dialogeja muiden henkilöhahmojen kanssa. Käyttääkö tämä mies sanoja kertoakseen totuuden vai peittääkseen sen? Elokuvan alussa hän patistaa puhumatonta vaimoan sanomaan jotakin, mutta jos vaimo sanoisi jotakin olisiko hän valmis kuulemaan totuuden? Kun hän tapaa kaksi kaveriansa hän puhuu koko ajan, mutta puhuuko hän itse totta? Ovatko sanat siis hänelle valheen vai totuuden väline?

Kirjallisuutta:

Teatraalisuudesta ja mykkäelokuvanäyttelemisestä:
Hanna Maria Laakso, "Asta Nielsen: teatterimaailman marginaalista eurooppalaisen elokuvan ensimmäiseksi tähdeksi" *Lähikuva* 2005 (4): 5-21

Elokuvanäyttelemisestä eri medioissa:
Carole Zucker, *Conversations with actors on film, television, and stage performance*. London: Heinemann, 2002.

Carole Zucker, *Figures of Light: actors and directors illuminate the art of film acting*. New York: Plenum, 1995.

Elokuvanäyttelemisessä eri aikakausina:
James Naremore: *Acting in the Cinema*. London: University of California Press, 1988.

Oppimateriaalin on laatinut
Ph.D. Hanna Maria Laakso

Oppimateriaalin on tuottanut
Marjo Kovanen
Koulukinosta.